

Lovavdelingen
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

Vår dato: 30.6.2017 **Vår ref.:** 16/00645-4 **Saksbehandler:** Gry Berger/Espen Sjeggstad
Deres dato: 5.12.2016 **Deres ref.:** 16/7600 ESAIK/SRY

Høring – NOU 2016: 24 - Ny straffeprosesslov - Justis- og beredskapsdepartementet

Innhold

Innledning	1
Sammendrag	2
Organiseringen av påtalemyndigheten.....	3
Integrert påtalemyndighet.....	3
Ansvaret for og styringen av etterforskningen	4
Tjenestepersoner som hører til påtalemyndigheten.....	7
Instruksjons- og omgjøringsmyndighet internt i påtalemyndigheten	9
Lyd- og bildeopptak av politiavhør	10
Retten til representasjon	11
Anonymisering	12

Innledning

Politiets Fellesforbund (PF) viser til Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev av 5. desember 2016 for NOU 2016:24.

PF er den største fagforeningen i Politi- og lensmannsetaten, både hva gjelder sivile og politiutdannede medlemmer. Vi organiserer til sammen om lag 85% av de ansatte og vår medlemsmasse dekker alle deler av politiets virksomhet. Selv om dette kunne gi

mulighet for å kommentere store deler av utredningen anser vi at andre aktører, herunder særlig Politidirektoratet, distrikter og særorgan, er nærmere til å gi mer inngående innspill knyttet til de mange faglige problemstillinger.

Straffeprosessutvalget har levert et omfattende arbeid som legger et godt grunnlag for diskusjon og videre lovarbeid. PF ser også at det foreslås en rekke gode endringer som vil bidra til både kvalitetsheving og større effektivitet. Det ligger likevel i sakens natur at vi vil måtte fokusere på de områder der vi er mer kritiske.

PF har forsøkt å levere et kortfattet hørings svar som berører de tema som våre medlemmer har viet særlig sterkt engasjement. Våre standpunkt sammenfattes kort i sammendraget og utdypes videre i hørings svaret med nødvendige henvisninger til kapitler i NOU 2016:24.

NOU 2016:24 blir heretter omtalt som «utredningen», forslaget til loven omtales som «lovutkastet» og gjeldende straffeprosesslov forkortes til «strpl».

Sammendrag

PF er svært kritisk til utvalgets behandling av problemstillinger som berører den integrerte påtaleordningen. Vi mener her at utvalgets sammensetning og deres arbeid savner tilstrekkelig bredde og at dette tilsynelatende har ført til at konklusjoner er trukket på sviktende grunnlag.

Om ansvarsfordelingen i etterforskning mener PF at lov og forarbeider må anerkjenne betydningen av det politifaglige ansvaret for taktisk og teknisk gjennomføring av etterforsknings skritt. Utvalget fører isteden argumentasjon og foreslår endringer som er egnet til å skape tvil om hvorvidt den integrerte påtaleordningen bør videreføres.

PF mener at god ledelse ikke betinges av juridisk utdanning og at den nye straffeprosessloven ikke må være til hinder for ivaretagelse av alle de viktige fagområdene i politi- og lensmannsetaten. PF er uenig i at politiinspektørstillinger skal forbeholdes påtalemyndigheten.

PF er mot lovfesting av instruksjons- og omgjøringsmyndigheten innenfor påtalemyndighetens nivåer i politiet. Større distrikter tilsier at ansvaret må delegeres.

Vi er opptatt av at god ledelse er avgjørende for norsk politi. Detaljstyring vil virke hemmende i forhold til produktivitet.

PF mener at utvalgets forslag knyttet til lyd- og bildeopptak og representasjon i politiavhør vil skape utfordringer som ikke oppveies av de gode hensyn som ligger bak. Forslagene vil i særdeleshet kunne ha svært negative følger for arbeidsmetodikken «politiarbeid på stedet» som har vist meget gode resultater.

PF ønsker at regler vedrørende anonymisering blir behandlet i det videre lovarbeidet.

Organiseringen av påtalemyndigheten

Integrert påtalemyndighet

I pkt 8.2.3 omtaler utvalget problemstillinger knyttet til påtalemyndigheten i politiet, herunder omkring integrert påtalemyndighet og om hvilke tjenestepersoner som bør tilhøre påtalemyndigheten i politiet.

PF har i landsmøtevedtak gått inn for at det bør gjennomføres en politistudie som utreder det tosporede system. Det kunne derfor vært naturlig å positivt imøtekomme en slik gjennomgang, men en forutsetning må da være at slik gjøres på bredt grunnlag. Det er PFs oppfatning at utvalget isteden trekker avgjørende konklusjoner uten at sentrale momenter er berørt. Tilnærmingen viser dermed at utvalget ikke har tatt inn over seg kompleksiteten i de spørsmål som de har valgt å gå inn i.

Utvalget slår fast at ordningen med integrert påtale har vært gjenstand for gjentakende debatt gjennom mange år og det gis en kortfattet redegjørelse for hva utvalget mener er de mest fremtredende argumenter i denne debatten. Videre pekes på at det for tiden ligger klare føringer fra Justis- og beredskapsdepartementet som innebærer at utvalget ikke anser seg å ha «...foranledning til å gå nærmere inn på spørsmålet». Det fremstår da noe underlig at utredningen i det neste gjør nettopp dette på områder som er sentrale for dagens integrerte påtale. Når utvalget samtidig gjør det under henvisning til at det berører en årelang profesjonskamp er det også påfallende at utvalget selv, og deres kontakter i arbeidet med utkastet, nær utelukkende består av jurister.

I utredningens kap 2 gjøres rede for mandat og sammensetning av utvalget. Her fremkommer at utvalget skal ha bred sammensetning. Det kan i utgangspunktet stilles spørsmål ved om den har vært det, men mangel på bredde hva gjelder kompetansebakgrunn blir særlig tydelig i det utvalget utvider sitt mandat ved å foreslå endringer ved den integrerte påtaleordningen. Man må dessuten kunne si at dette fremstår som et paradoks all den tid utvalget så sterkt argumenterer for hvor avgjørende juridisk styring er for etterforskningens objektivitet. Etter PFs oppfatning synliggjør dette isteden hvor viktig nettopp ulike fagretninger og innfallsvinkler er for å sikre objektivitet, både i utvalgsarbeid og i etterforskning.

[Ansvaret for og styringen av etterforskningen](#)

Under pkt 8.2.3.1 skriver utvalget at «Gitt at ordningen med integrert påtalemyndighet i politiet skal videreføres, bør fordelene ved ordningen utnyttes bedre enn i dag, og ulempene søkes avdempet». Det henvises videre til pkt 14.2.2 i utredningen der utvalget foreslår endringer hva gjelder ansvarsfordeling innen etterforskning. PF er sterkt kritisk til utvalgets konklusjoner på disse punktene og opplever at den argumentasjon som legges til grunn er mangelfull.

Etter §225 i dagens lov er ansvaret for etterforskningen lagt til «politiet». Utvalget mener at denne ordlyd etterlater en uklarhet med hensyn til om ansvaret for etterforskningen alene tilhører påtalemyndigheten i politiet, eller også under tjenestepersoner i politiet. PF er enig i at ordlyden ikke er helt klar, men det er ikke dermed sagt at den er upresis. Det sentrale poeng er nemlig at dagens formulering i §225 favner om mye mer enn bare det overordnede ansvaret innen etterforskning. Bestemmelsen omfatter også ansvaret for taktisk og teknisk gjennomføring av etterforskningsskritt. Det er også på det rene at lovgiver i sin tid ga «politiet» ansvaret etter nøye vurdering av alle relevante innspill. Det synes derfor noe søkt å fremstille det som om §225 er feil formulert. Den kan isteden sies å legge til rette for hensiktsmessig utnyttelse av både den juridiske og den politifaglige profesjon. Samtidig gjenspeiler den de faktiske forhold i politiet på en god måte, nemlig at totalansvaret for etterforskningen ivaretas av både påtalemyndigheten og politiutdannede tjenestemenn og kvinner. Slik bør det også være fordi det nettopp er denne balansen mellom ulike profesjoner som utgjør styrken ved integrert påtale.

På dette punkt er også PF enig med utvalget der de uttaler at ordningen med integrert påtale «...har som sin største styrke at straffesaksbehandlingen allerede fra anmeldelse kan skje i et politi- og påtalefaglig samarbeid». Riksadvokaten har også en rekke ganger påpekt viktigheten av dette. For at samarbeidet skal gi verdi så må imidlertid den nevnte balansen av ansvar også være formelt til stede. Så blir ikke tilfellet ved utvalgets forslag om at «...det bør følge uttrykkelig av loven at det er påtalemyndigheten som har ansvaret for alle sider ved etterforskningen». Slik endring kan ikke hevdes kun å innebære en videreføring av påtalemyndighetens ansvar etter dagens bestemmelse. Hvis så var tilfellet er jo endringen uten mening. Snarere vil man kunne anta at forslaget medfører bortfall av politifaglig ansvar.

Hva som menes med det gode samarbeidet hadde fortjent en bedre gjennomgang. PF mener at sentralt i denne sammenheng er at samarbeidet skal bidra til å sikre etterforskningens objektivitet. Dette følger også av §226 i dagens lov. På samme måte som det er påtalemyndigheten som er nærmest til å vurdere hvilke etterforskningsskritt det er behov for, vil politifaglige etterforskere være nærmest til å vurdere hvordan disse gjennomføres med høyest mulig kvalitet. Utvalget synes også å dele denne oppfatningen når de uttaler at tjenestepersoner i politiet med politifaglig bakgrunn «...vil regelmessig ha de beste forutsetninger for å treffe beslutninger om den taktiske og tekniske gjennomføringen av etterforskningen».

På denne bakgrunn burde dermed det politifaglige ansvar snarere tydeliggjøres enn fjernes. Det ligger nemlig en viktig kvalitetsgevinst i at det oppnås legalitetskontroll både fra topp og bunn i etterforskningen. Ved et eventuelt bortfall av politifaglig ansvar vil en viktig del av denne legalitetskontrollen opphøre. Det er også nærliggende at slikt bortfall vil kunne få følger for etterforskningens effektivitet. Et lovmessig signal om sterkere påtalestyring av gjennomføringen vil kunne innebære at etterforskere i større grad vil avvente påtalebeslutning. PF finner ingen grunn til at en slik utvikling skulle anses ønskelig.

Dersom man ser hen til praksis i dagens politi er realiteten at en stor del av etterforskningen foregår uten at påtaleansvarlig involveres. Dette er, ut fra ressurshensyn, med på å sikre fremdrift i sakene, men det er heller ikke unaturlig med tanke på den voldsomme utviklingen som har vært innenfor politifaget siden dagens straffeprosesslov trådte i kraft. Denne er blant annet drevet frem av teknologiske fremskritt som stiller helt andre krav til kompetanse og notoritet enn hva som tidligere

var nødvendig. Det som en gang var en toårig etatsutdanning er i dag en Politihøgskole som ved siden av bachelorgrad også leverer masterstudium i politivitenskap og etterforskning, samt videreutdanning på en rekke områder innen etterforskning, herunder etterforskningsledelse. Sentralt i grunnutdanningen står målet om å oppnå størst mulig grad av objektiv tilnærming til etterforskningskrittene og til informasjonen disse tilfører. I denne hensikt kombineres kompetanse både fra samfunnsfag, psykologi, politifag og jus. Mange politifaglige miljøer i distrikter og i særorgan er i dag høyt spesialiserte, herunder for eksempel innen avhør, etterforskningsledelse, kriminalteknikk, skjulte metoder, IKT-kriminalitet, analyse og spaning.

Politireformen legger også opp til dette ved å søke å oppnå mer robuste enheter og en ytterligere kvalitetsheving gjennom tiltak i «Handlingsplan for løft av etterforskningsfeltet». Flere av tiltakene taler etter PFs oppfatning for at et politifaglig ansvar bør anerkjennes i ny straffeprosesslov, herunder både innføring av felles straffesaksinntak og beredskapsplanverk innen etterforskning. I det nye beredskapsplanverket skilles mellom rollene påtaleansvarlig og politifaglig etterforskningsleder og det presiseres at disse er «...sammen ansvarlig for fremdrift og sikre at etterforskningen holder god kvalitet». Til sammenlikning er ikke politifaglig etterforskningsleder nevnt i straffeprosessutvalgets utredning.

Påtaleanalysen foretar også en langt mer nyansert behandling av grensdragningen mellom det påtalefaglige og det politifaglige enn hva straffeprosessutvalget har gjort. Der uttales at «Samarbeidet med politifaglig leder er helt avgjørende for at kvaliteten og fremdriften blir god, og at resultatet blir riktig». Samtidig mener Påtaleanalyseutvalget at hva som konkret og naturlig tilligger hver av disse etterforskningslederne kan være vanskelig å avgjøre.

Uten ønske om å underslå behovet for juridisk påtalestyring av etterforskningen, mener PF at en påstand om at påtalemyndigheten bør ha ansvar for alle sider ved etterforskningen savner tilstrekkelig faglig grunnlag. Lov og forarbeider må etter PFs oppfatning anerkjenne betydningen av det politifaglige ansvaret for taktisk og teknisk gjennomføring av etterforskningskritt. Vi bør med andre ord få en straffeprosesslov som endelig lovfester etterforskningsarbeidet slik det styres og ledes i praksis, ut i fra kvalitetsmessige hensyn.

PF synes heller ikke at utvalgets formuleringer bidrar til intensjonen om å skape klarhet, all den tid realiteten i politiet er at den som omtales som etterforskningsleder gjennomgående er den politifaglige lederen som på daglig basis styrer straffesakene og fordeler arbeidsoppgaver. Det er grunn til å spørre om ikke man med fordel kunne skapt den nødvendige klarhet ved å skille mellom påtaleansvarlig med det overordnede ansvar for etterforskningen og etterforskningsleder med det politifaglige ansvaret for gjennomføringen. En slik avklaring ville kunne styrke ordningen med integrerte påtale og være naturlig resultat av en profesjonsutvikling heller enn en profesjonskamp. Lovens ordlyd bør derfor ikke være til hinder for at slikt skille defineres nærmere i instruks eller forskrift, selv om dette ikke finnes naturlig å formulere i selve lovteksten.

Tjenestepersoner som hører til påtalemyndigheten i politiet

I pkt. 8.2.3.2 foreslår utvalget endringer i strpl §55, herunder at stillingene som er nevnt i nr. 3 forbeholdes tjenestepersoner i politiet som tilhører påtalemyndigheten. Utvalget tar også til orde for at påtalemyndighetens tjenestepersoner bør ha juridisk utdanning.

For forslaget om å forbeholde politiinspektører til påtalemyndigheten legges kun til grunn at det er viktig å oppnå klarhet utad om hvem som tilhører påtalemyndigheten. Utvalget gir ingen beskrivelse av hvilke erfaringer man har gjort som tilsier behovet, men PF kan på generelt grunnlag være enig i at klarhet sjeldent er en ulempe. Utvalgets konklusjon oppleves likevel merkelig all den tid forslaget vil skape uklarhet heller enn klarhet.

Realiteten er at langt de fleste politiinspektørstillinger innehas av politiutdannede tjenestepersoner. I skrivende stund pågår dessuten ressurssetting av de nye politidistriktene der en rekke politiinspektører ansettes, blant annet i de nye geografiske driftsenhetene. Svært få av politiinspektørene er gitt påtalekompetanse. Følgen er dermed også at de fleste, både i og utenfor politi- og lensmannsetaten, vil forbinde politiinspektørbegrepet med politisiden heller enn påtalesiden. Dersom målsetningen med utvalgets forslag er å skape klarhet, ville det naturlige kanskje heller være å ta stillingen ut av påtalemyndigheten.

Det bør nevnes at politiinspektør er en stilling etter strpl. Videre er det en stillingstittel etter retningslinjer i politiet og dessuten en stillingskode etter gjeldende

Hovedtariffavtale. Endringsforslaget burde derfor, uansett konklusjon, foranledige noe nærmere tanke om hvilke følger det vil få.

Utvalget synes videre å mene at eneste hensyn bak unntaksregelen for kravet om juridisk utdanning for politimestre og visepolitimestre er muligheten til å rekruttere kandidater med gode lederegenskaper. Utvalget tillegger imidlertid at «Det er neppe grunnlag for å hevde at et krav om juridisk utdanning i for stor grad vil stå i veien...». Påstanden begrunnes ikke og PF er uenig i premisset som vi mener er lite ambisiøst. Vi mener at norsk politi, med nye store politidistrikter tilsier at vi søker de beste lederne, ikke bare de beste blant de søkere som har juridisk utdanning.

Utvalget viser også her tilsynelatende liten forståelse for bredden i politidistriktenes oppgaveportefølje. Selv om påtaledelen unektelig er svært viktig, kan det samme sies også om for eksempel etterforskning, forebyggende tjeneste og operativ virksomhet.

I en artikkel publisert i Lov og Rett 1996 av Wegner, er politimesterens delroller nærmere listet opp. Blant de oppgaver som listes opp er det en beskjeden del som utgjør en klar juridisk rolle. Politimestrene har blitt ledere for større distrikter og kan ikke ha som sin oppgave å kontrollere det som skjer på saksnivå. Vi mener at det er meget viktig å kunne kjenne til hele politiets virksomhet og ikke bare påtalesporet.

Det kan også stilles spørsmål ved hvor mye påtalemyndighet som i realiteten utøves av politimestrene i dag. Slik det er vist til i høringen under pkt. 8.2.6 så uttaler Bjerke, Keiserud og Sætre i kommentarutgaven til dagens lov på spørsmålet om instruksjons- og omgjøringsmyndighet; «Det må kunne legges til grunn at politimesteren i kraft av sin stilling som øverste leder av politidistriktet vil kunne gi generelle direktiver om hvem som skal treffe påtalemessige avgjørelser i distriktet (...), Derimot er det mer tvilsomt om politimesteren kan gi direktiver om behandling av enkeltsaker, eller omgjøre avgjørelser truffet av vedkommende tjenestemann. (...) Politimesteren er ikke å anse som overordnet i forhold til regelen i § 75 2.ledd».

§ 75 2.ledd som gjelder beslutning fra overordnet myndighet til å frafalle en påbegynt forfølgning ligger her hos statsadvokaten og ikke politimesteren. Dette er i tråd med det alminnelig statsforvaltningsprinsippet om instruksjonsmyndighet overfor lavere organer i det hierarkiet som statsforfatningen utgjør. Det fremgår med all tydelighet i høringen at statsadvokatene har fagledelse overfor påtalemyndigheten i politiet, herunder tilsyn

med politiets straffesaksbehandling. Den faglige legalitetskontrollen er dermed ivaretatt.

På bakgrunn av det ovennevnte er det et interessant spørsmål om det i det hele tatt er nødvendig at politimester må tilhøre påtalemyndigheten.

PF mener at politimester- og visepolitimesterstillingene må kunne rekrutteres fra alle yrkesgrupper med ledelse som fagkunnskap.

Instruksjons- og omgjøringsmyndighet internt i påtalemyndigheten

Som det helt riktig fremgår av utredningen under kapittel 8.2.6 så gjelder det i politietaten et alminnelig statsforvaltningsprinsipp om instruksjonsmyndighet overfor lavere organer i det hierarkiet som statsforfatningen utgjør, og med en forankring i Grunnloven. Dette prinsippet er godt innarbeidet og nettopp derfor mener PF at det ikke er nødvendig å lovfeste dette ytterligere. Vi er videre uenig i at man ut fra prinsippet om instruksjonsmyndighet kan utlede en generell omgjøringsmyndighet i enkeltsaker.

Utvalget peker på at når politidistriktene blir større så vil det bli større behov for formelle styringsmekanismer. Samtidig sier utvalget at en lovfesting av instruksjons- og omgjøringsmyndighet i det interne nivået i politiet, ikke er et signal om at det er ønskelig med mer detaljstyring på saksnivå. I samme avsnitt anser utvalget at det ikke er en nødvendig sammenheng mellom formell instruksjons- og omgjøringsmyndighet og god ledelse.

For det første så kan vi ikke ut fra en ren språklig forståelse se at det er samsvar i det utvalget her skriver. På den ene siden sier man at det er behov for mer styring fordi distriktene har blitt større, mens man på den andre siden sier at en lovfesting av instruksjons- og omgjøringsmyndigheten ikke er et signal om mer detaljstyring. Et betimelig spørsmål blir da hvordan dette henger sammen, og hva dette er et uttrykk for, om det ikke er nettopp et klart uttrykk for ønske om mer styring også på detaljnivå. Dette underbygges av forutsetningen om at det etableres rutiner for rapportering og kontroll innenfor de etablert ansvarlinjer, og om at instruksjons- og omgjøringsmyndighet innebærer at ledelsen kan gripe inn ved behov. Selv om utvalget noe tvetydig uttrykker «...at det ikke er noen nødvendig sammenheng mellom

instruksjons- og omgjøringsmyndighet og god ledelse», mener PF at utvalget ikke helt tar inn over seg dette.

Ledelse er ikke bare styring, og en stor risiko ved for mye detaljstyring er at autonomien i ansvarsutøvelsen uteblir. Hvis politietaten mener noe med satsingen på medarbeiderskap, kan man ikke stadig begrense handlingsrommet til den enkelte medarbeider. Å lovfeste instruksjons- og omgjøringsmyndigheten vil kunne føre til mer styring. Når mer styringsmyndighet tildeles, er dette et uttrykk for at lovgiver anser det som nødvendig å benytte mer styring, og mer styring vil bli brukt. Å hevde at dette ikke får en konsekvens for måten det blir ledet på, er etter vårt syn en påstand uten faglig drøftelse og tyngde. Mer detaljstyring er etter vårt syn ikke en moderne måte å lede på, i en tid da vi får stadig flere medarbeidere med høy kompetanse.

Til støtte for vårt syn om at vi ikke støtter en lovfesting av instruksjons- og omgjøringsmyndigheten, viser vi til dommen fra HR jan 2002 som underbygger hvorfor denne myndigheten ikke kan lovfestes under politimester nivå.

Lyd- og bildeopptak av politiavhør

Det vises til utredningens pkt. 6.5.2 og Lovutkastets §10-8 som sier at «Politiforklaringer skal sikres med lyd- og bildeopptak, med mindre det etter sakens art eller forklaringens betydning er unødvendig.»

Politiarbeid på stedet gjøres i dag med stadig hyppigere bruk av lydavhør, men bildeopptak gjøres kun i egnede avhørsrom der man har nødvendig teknisk utstyr for dette.

PF er enig med utvalget i at de rettsikkerhetsmessige hensyn for å gjøre lyd- og bildeopptak av politiforklaringer er gode, men det kan stilles spørsmål ved om rettsikkerhetsgevinsten ved bildeopptak i tillegg til lyd er så stor at dette hensynet veier opp for ulempene ved eventuelt å utsette avhøret. Bruk av lydopptak bør, ut fra omstendighetene, kunne være tilfredsstillende ved avhør på stedet.

PF mener videre at bestemmelsen generelt setter for høy terskel mot å kunne avvike fra hovedregelen. Det kan være vanskelig å se for seg når lyd- og bildeopptak etter sin

ordlyd er å anse «unødvendig». Realiteten vil heller være at det foreligger praktiske utfordringer som gjør dette umulig uten å innebære en forsinkelse som vil ha negative konsekvenser for sakens fremdrift og kvalitet forøvrig. Teknisk svikt på nødvendig utstyr er noe som vil forekomme.

PF mener derfor at Riksadvokatens formulering i rundskriv 2/2016, «lydopptak skal så vidt mulig benyttes ved alle avhør», er god. Den gir mulighet til å ta hensyn til både saken som sådan og omstendighetene for øvrig i avveiningen av om unntak bør gjøres.

Retten til representasjon

Utvalget går inn for videreføring av gjeldende rett som mistenkte har til å la seg bistå av forsvarer på alle trinn av saken jfr strpl §94 og påtaleinstruksen §8-1. Videre foreslås å utvide mistenktes krav på forsvarer betalt av det offentlige, herunder ved å innta i lovutkastet, §3-12 om forsvarer i politiavhør at «Mistenkte skal ha forsvarer ved politiavhør av vedkommende når det i saken kan bli spørsmål om å idømme ubetinget fengsel, samfunnsstraff eller ungdomsstraff». Utvalget legger vekt på hensynet til mistenktes forsvar og mener videre at oppnevning av forsvarer på et tidlig stadium vil kunne effektivisere straffeprosessen ved å legge til rette for flere tilståelsesdommer.

Selv om det er lett å se utvalgets gode intensjoner ved styrking av mistenktes forsvar, kan ikke PF se at dette kan oppveie de negative konsekvenser av forslaget. Utvalget peker selv på de økte utgiftene som adgangen vil medføre og PF har dessuten liten tro på samlet effektiviseringsgevinst. Vi tror utvalget overvurderer effektiviseringsverdien som ventes ligge i at forsvarer kan bringe flere saker inn i rett spor. PF er tvert om svært bekymret for de forsinkelser som etter forslaget må anses påregnelige for politiets etterforskning, herunder også som følge av den nye bestemmelsen om avkall i Lovutkastets §3-21.

Det legges opp til at personell ute på stedet må foreta kompliserte vurderinger av om det kan bli spørsmål om å idømme ubetinget fengsel, samfunnsstraff eller ungdomsstraff. Kravet til at avkall gis skriftlig synes også egnet til å begrense opptaket av forklaringer i tidlig etterforskningsfase, uten at PF finner nødvendigheten av dette kravet dokumentert. Dokumentasjon av avkall på forsvarer synes å kunne ivaretas av lydopptak.

På bakgrunn av «Handlingsplan for løft av kvaliteten i etterforskning» gjennomføres blant annet prosjektet, «politiarbeid på stedet». Sentralt i prosjektet er at avhør skal tas av patruljen på åstedet. Dette forventes å sikre kvalitet både gjennom den store verdi som ligger i å få sikret informasjon når den fremdeles er fersk, men også ved at tidsmessige innsparinger i alle disse sakene vil gi politiet mulighet til ytterligere kvalitetsfokus på andre områder. Det er også verdt å bemerke at rask sikring av informasjon er like viktig for å dokumentere mistenktes uskyld som skyld. Det er PFs oppfatning at «politiarbeid på stedet» så langt viser svært gode resultater og at tiltakene som er satt i verk er godt faglig vurdert.

Anonymisering

PFs medlemmer har gjennom landsmøtevedtak gitt uttrykk for et behov for beskyttelse av sin identitet i særlige tilfeller knyttet til yrkesutøvelsen.

Ansatte med politimyndighet i politi- og lensmannsetaten har en alminnelig plikt til å føre tilsyn med tryggheten og lovligheten i samfunnet. Ved håndhevingen av offentlig orden og alminnelig lovlighet har politiet både rett og plikt til å bruke makt overfor borgerne i den grad det måtte være nødvendig. Dette betegnes ofte som et maktmonopol i den forstand at det kun er tjenestemenn med politimyndighet som kan utøve makt mot sivilbefolkningen i fredstid. Hos publikum er det en forventning om at politiet skal sikre folks hverdag, trygghet og sikkerhet, både i det offentlige rom og i hjemmet. Politiansatte med politimyndighet utfører oppdrag på statens vegne og man har en plikt til å gripe inn for å nå de mål som er satt til virksomheten jf. politiloven (pl.) § 1,2.ledd.

En særegenhet ved virksomheten er at oppdrag ofte oppstår plutselig og uforutsett. Situasjonen vil gjerne kreve hurtig og selvstendig handling. Noen ganger utvikler situasjonen seg til skarpe oppdrag der politiet bevæpner seg. Ikke sjelden må politiet bruke fysisk makt. Spesialenhetens etterforskning er obligatorisk i alle tilfeller hvor noen er drept eller skadet ved politiets bruk av skytevåpen. Regelmessig blir politiets øvrige maktbruk anmeldt til spesialenheten. Konsekvensen er at identiteten til tjenestemennene vil bli kjent for den som anmelder tjenestemannen eller den som er rammet av tjenestehandlingen. Dette gjelder dessuten i de tilfellene hvor behovet for anonymitet er størst.

Når etterforskningen er over, og saken er påtalemessig avgjort med en henleggelse, følger det av politiregisterforskriften § 13-3 og kapitlene 24 og 26, at fornærmede og den som har rettslig interesse av resultatet også har krav på å få kopi av straffesaksdokumentene. Denne innsynsretten gjelder videre informasjon som er taushetsbelagt.

Det kan anlegges en erstatningssak mot politidistriktet i form av foretaksstraff eller som en sak om arbeidsgivers erstatningsansvar jf skadeerstatningsloven § 2-1. En stevning som ikke oppgir saksøktens navn vil normalt bli ansett som mangelfull og bli avvist. Polititjenestepersoner kan ha et stort behov for å få skjermet sin identitet, både når de har deltatt i skarpe aksjoner og i andre tilfeller der makt har kommet til anvendelse. Dette begrunnes ut i fra personvern hensyn og faren for iverksetting av negative handlinger ovenfor den tjenestepersonen det gjelder eller deres familie.

En nylig dom fra Høyesterett viser kompleksiteten i regelverket hvor ankeutvalget kom til at både tingretten og lagmannsretten hadde bygget på uriktig lovtolkning. Saken dreide seg om en polititjenestemanns identitet. Det vises her til HR- 2017-1179-U fra premiss (12) og utover.

Det er etter dagens regelverk ikke mulig å sikre seg fullt ut mot at gjerningspersonen på ett eller annet trinn i saken kan bli kjent med identiteten til tjenestepersonen. Det vises også til de nye reglene om forebygging mot vold og trusler om vold som trådte i kraft 1.1.2017 (FOR -2011-12-06-1357). Hensikten med reglene er at arbeidsgiver skal sørge for at det legges til rette for at vold og trusler om vold i relasjon til arbeidstaker minimeres. Utsi-saken jf RG 2008/18 viser på en god måte konsekvensene ved at identiteten til tjenestemenn gjøres kjent i saker der samfunnet står overfor tunge kriminelle.

PF mener den nye straffeprosessloven må sikre at full anonymitet for politiets tjenestemenn blir mulig der behovet tilsier det. Vi kan ikke se ut fra det som er foreslått at dette hensynet er tilstrekkelig ivaretatt. Allerede i 2007 forelå en utredning skrevet av Tor-Geir Myhrer som på oppdrag fra politimesteren i Oslo har gjennomgått regelverket med fokus på skjermet identitet. Utredningen gir en nærmere beskrivelse av behovet for anonymitet, hvilke forhold som ligger til grunn, og hvilke skranker som ligger der i dagens regelverk.

Den nye straffeprosessloven er ment å gjelde i mange år, og vi mener at tidspress ikke kan medføre at et slikt grunnleggende hensyn som arbeidstakernes sikkerhet og trygghet ikke følges opp i det videre arbeidet. PF har et ønske om å være med i det videre lovarbeidet for å ivareta det åpenbare behovet polititjenestepersoner kan ha for anonymitet etter tjenestehandlinger.

Med vennlig hilsen
Politiets Fellesforbund

Sigve Bolstad
Forbundsleder

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen håndskreven signatur.